

Jakie jest lekarstwo na rasizm

Rozmawiał Kamil Lech
19 marca 2021

W niedzielę, 21 marca, obchodzimy Międzynarodowy Dzień Walki z Dyskryminacją Rasową. Na temat przejawów nietolerancji rozmawiamy z dr. Hubertem Kotarskim, socjologiem z Uniwersytetu Rzeszowskiego.

– Kiedy używamy określeń: „Nie bądź żydem”, „przestań cyganić”, czy są to przejawy dyskryminacji?

– Wiele z takich określeń – społecznych stygmatów – nie jest obiektywnie istniejącymi wadami, ale ma charakter lokalny i kulturowy. Zostały one stworzone przez naszych przodków na bazie wydarzeń historycznych, uprzedzeń, stereotypów i weszły do języka, stały się częścią kultury.

– W Polsce nadal mamy do czynienia z rasizmem?

– Polska na przestrzeni ostatnich lat mocno się zmieniła. Widać to bardzo dobrze na przykładzie sportu. Od czasu, gdy w koszulce reprezentacji naszego kraju w piłce nożnej wystąpił Emmanuel Olisadebe, minęły blisko dwie dekady, a mamy kolejnych reprezentantów o innym kolorze skóry. Są oni czołowymi postaciami w reprezentacyjnych grach zespołowych – koszykówce czy siatkówce. Wilfredo Leon został ponadto twarzą reklamową z własną linią produktów, ważnej polskiej marki odzieży sportowej i outdoorowej. Przysłowiowe otwarcie na świat, lepsza edukacja i migracje Polaków sprawiły, że zjawisko rasizmu nieco się zmniejszyło, ale nadal nie zniknęło całkowicie.

– Skąd biorą się skrajne poglądy?

– Rasizm to ideologia zakładająca wyższość jednej rasy nad drugą. Szukając czynników, które warunkują takie poglądy można wskazać klasyczną dychotomię kontaktów społecznych: my – oni, swoi – obcy. U podstaw mamy założenie o podmiotowej obcości, odczuwanej oraz odzwierciedlonej wobec innego. Pisała o tym między innymi profesor Ewa Nowicka – polska socjolożka i antropolożka, stwierdzając, iż polega ona na przypisywaniu innemu poczucia obcości wobec podmiotu. Obcymi są zatem ci, z którymi nie łączy nas żadne więzi społeczne, kulturowe oraz rasowe.

– Polityka również może wpływać na stosunek społeczeństwa wobec odrębnej kultury?

– Niewątpliwie tak. Osoby znaczące bądź też obdarzone charyzmą są w stanie wpływać na tłumy. Bardzo dobrze znamy przykłady z historii jednostek, które były w stanie „pobudzić” masę i przekonać je do poglądu o wyższości jednej rasy nad drugą.

– Rasizm to przemoc w świecie realnym, ale czy również ataki wirtualne?

– W dobie społeczeństwa informacyjnego za przejaw rasizmu zdecydowanie należy uznać przemoc wirtualną – w postaci tekstu np. za pośrednictwem komunikatorów. Zaliczyć tu można obraźliwy sms, mail czy wpisy w komentarzach na stronach internetowych lub portalach społecznościowych. Mowa nienawiści może mieć formę werbalną poprzez słowa i zdania lub niewerbalną poprzez gesty, mimikę, działania fizyczne, np. profanację symboli danej grupy lub atak na członków odmiennej grupy.

– Usiądzie obok mnie w autobusie osoba o innym kolorze skóry. Zmieniam miejsce. Jestem rasistą?

– Wszystko zależy od kontekstu społecznego i indywidualnych skłonności do stopnia utrzymywania stosunków z innymi grupami społecznymi. W socjologii istnieje specjalna skala służąca do mierzenia dystansu społecznego stworzona przez amerykańskiego socjologa, Emory’ego Bogardusa. Skala pozwala określić, w jakim stopniu członkowie społeczności są uprzedzeni wobec przedstawicieli innej grupy społecznej – narodowej, rasowej, etnicznej bądź religijnej. Początek skali zaczyna się od pytania

czy respondent zezwoliłby na przyjazd przedstawiciela innej grupy do jego kraju, a koniec skali dotyczy pytania o zgodę na małżeństwa z przedstawicielem innej grupy np. Romem, Arabem itp.

– Mówi się, że Ukraińcy pracują w Polsce tam, gdzie Polacy nie chcą. To nietakt?

– Niekoniecznie. Podobna sytuacja i pogląd dotyczył Polaków, którzy wyjeżdżali do Europy Zachodniej lub Stanów Zjednoczonych w drugiej połowie XX w. i na początku XXI w. Oni również podejmowali pracę w tych zawodach lub pracach, których nie chcieli świadczyć obywatele krajów przyjmujących polskich imigrantów. W przypadku imigrantów i ich pracy to zazwyczaj rachunek ekonomiczny i duże dysproporcje w wysokości płac między krajem wyjazdu, a przyjazdu odgrywają decydującą rolę o podjęciu danej pracy.

– W jaki sposób można uczyć się tolerancji?

– Działania takie są podejmowane od dłuższego okresu przez różne podmioty, od organizacji międzynarodowych zaczynając, kończąc na jednostkach. Istnieje szereg kampanii społecznych skierowanych do różnych grup i środowisk. Warto wspomnieć o społecznej kampanii UEFA „NO TO RACISM”, w której wystąpiło wiele byłych i obecnych gwiazd futbolu czy polskiej kampanii „Wykopmy Rasizm ze Stadionów”.

– Usunięcie przez UE bajki „Murzynek Bambo” z kanonu literatury również ma pomóc?

– Wiersz Juliana Tuwima powstał w 1935 r. więc mówiąc nieco ironicznie znowu należałoby się odwołać do kontekstu społecznego. Próba odczytywania wiersza w nowej rzeczywistości społecznej i historycznej jest jednak zbyt przesadna i ociera się o hiperpoprawność.

– Netflix nakręcił serial kostiumowy z elementami historii „Bridgertonowie”, w którym rolę królowej brytyjskiej odgrywa czarnoskóra aktorka. To forma walki z dyskryminacją czy poprawność polityczna?

– Film czy serial jest formą sztuki i to twórca bądź twórcy decydują o tym jaką formę on przyjmie. Wybór aktorów, miejsca akcji, scenografii zawsze może budzić dyskusje i niezadowolenie widzów oraz krytyków filmowych. Gdyby serial był w pełni zgodny z realiami historycznymi, pewnie w natłoku produkcji serwisów streamingowych nie wzbudziłby aż takiego zainteresowania. Jednak dzięki takiemu zabiegowi zyskał rozgłos...

– Podobnie jak wywiad księcia Harry’ego i Meghan Markle...

– W wywiadzie tym pojawił się wątek rasizmu w stosunku do odcienia koloru skóry ich dziecka, które miało się narodzić w 2019 r. Uciekając od wartościowania, kto ma rację w tym sporze, sytuacja ta pokazuje, że temat rasizmu jest nadal aktualny i dotyczy nie tylko zwykłych obywateli, ale także osób publicznych. Lekarstwem na problem powinna być systematyczna edukacja, o której nie możemy pamiętać tylko raz w roku, ale każdego dnia.

<http://supernowosci24.pl/jakie-jest-lekarstwo-na-rasizm>